

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Έργο: «Ενταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο - για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)»

Επιμορφωτικό Σεμινάριο

«Πολυπολιτισμικότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση»

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

3, 7 & 10 Νοεμβρίου 2007
Θεσσαλονίκη, Ξενοδοχείο Capsis
Μοναστηρίου 18

Πολυπολιτισμικότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το επιμορφωτικό σεμινάριο με τίτλο «Πολυπολιτισμικότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση» διάρκειας 15 ωρών αποτελεί το δεύτερο από τα σεμινάρια που απαρτίζουν το επιμορφωτικό πρόγραμμα με τίτλο «Διαπολιτισμική αγωγή και εκπαίδευση» που ξεκίνησε το Μάρτιο του 2007. Το σεμινάριο που προηγήθηκε είχε στόχο τη συνειδητοποίηση από τους εκπαιδευτικούς των πολιτισμικών συντεταγμένων της συμπεριφοράς μας, την ευαισθητοποίησή τους στην πρόσληψη και αντίληψη των πολιτισμικών διαφορών, καθώς και την αποτελεσματικότερη επικοινωνία στην πολυπολιτισμική τάξη. Αυτό επιδιώχθηκε μέσω της αξιοποίησης των πεδίων της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας και της Διαπολιτισμικής Συμβουλευτικής. Το νέο αυτό σεμινάριο θέτει ως στόχο την εξοικείωση των εκπαιδευτικών με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση ως την απάντηση της Παιδαγωγικής στις προκλήσεις της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Πραγματεύεται θέματα που αφορούν τη διάσταση μεταξύ εθνικής ομοιογένειας και πολυπολιτισμικότητας στη σύγχρονη Ελλάδα, τις θεωρητικές αρχές και τις πρακτικές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, την εκπαίδευση των μειονοτικών πληθυσμών στην Ελλάδα, την Ευρώπη και διεθνώς, ενώ παρουσιάζει και την εκπαιδευτική πραγματικότητα σε χώρες προέλευσης των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία. Το σεμινάριο φιλοδοξεί να προσφέρει στους εκπαιδευτικούς ένα στέρεο υπόβαθρο όσον αφορά τη στοχοθεσία και τις βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, με στόχο, στο επιμορφωτικό σεμινάριο που θα ακολουθήσει, να εξοικειωθούν με κατάλληλες διδακτικές πρακτικές που θα τους βοηθήσουν να ανταποκρίνονται αποτελεσματικότερα στις προκλήσεις της πολυπολιτισμικής τάξης.

Αναστασία Κεσίδου
Λέκτορας Α.Π.Θ.

Πολυπολιτισμικότητα: εννοιολογικές διευκρινήσεις και ζητήματα πολιτικής

Γιώργος Αγγελόπουλος
Επίκ. Καθηγητής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας,
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
E-mail: ag@uom.gr

Οι κοινωνικο-πολιτικές μεταβολές της τελευταίας δεκαπενταετίας ωθούν την ελληνική κοινωνία σε έναν επαναπροσδιορισμό της σχέσης κράτους και έθνους. Η ανάγκη εξασφάλισης ομαλής κοινωνικής συμβίωσης οδηγεί σε νέες πολιτικές ταυτότητας σε πολλαπλά επίπεδα και χώρους (δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, εργασία, γειτονιά) με κεντρικό άξονα το αίτημα της πολυπολιτισμικότητας. Στο σεμινάριο θα επιχειρήσουμε (α) να οριοθετήσουμε τη διάκριση πολυπολιτισμικότητας και πολιτισμικού πλουραλισμού, (β) να συνοψίσουμε τις συνέπειες της εφαρμογής πολυπολιτισμικών πολιτικών και (γ) να παρουσιάσουμε την κριτική στην πολυπολιτισμικότητα όπως διατυπώνεται την τελευταία δεκαπενταετία - εικοσαετία. Στόχος της παρουσίασης είναι η πληρέστερη επιστημολογική και πολιτικής οριοθέτησή της πολυπολιτισμικότητας μέσω της ανάδειξης της ιστορικότητάς της.

Επιλογή βιβλιογραφίας

- Γ. Αγγελόπουλος, “Πολιτικές πρακτικές και ανταλλακτική αξία της πολυπολιτισμικότητας: η περίπτωση της Θεσσαλονίκης”, *Ο Πολίτης*, Τεύχος 107 (σελ. 35-43), 2003.
- R. Jacoby, “The Myth of Multiculturalism”, *New Left Review*, Τεύχος 208 (σελ. 121-126), 1994.

- Ε. Παπαταξιάρχης, “Το καθεστώς της διαφορετικότητας στην ελληνική κοινωνία” στον τόμο *Περιπέτειες της ετερότητας* επιμ. Ε. Παπαταξιάρχη, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2007.
- C. Taylor, *Πολυπολιτισμικότητα: εξετάζοντας της πολιτική της αναγνώρισης*, Πόλις, Αθήνα 1997.
- M. Walzer, *Περί ανεκτικότητας: για τον εκπολιτισμό της διαφοράς*, Καστανιώτης, Αθήνα 1998.
- S. Zizek, [Μίλησε κανείς για ολοκληρωτισμό: Πέντε παρεμβάσεις σχετικά με την \(κατά\)χρηση μιας ιδέας](#), [Scripta](#), Αθήνα, 2002.
- S. Zizek, “Multiculturalism or the cultural logic of multinational capitalism”, *New Left Review*, Τεύχος 225 (σελ. 28-51), 1997.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση ως θεωρητική αντίληψη και πρακτική I και II

Αναστασία Κεσίδου
Λέκτορας Συγκριτικής Παιδαγωγικής
και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης
Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής
Φιλοσοφική Σχολή, Α.Π.Θ.
Πανεπιστημιούπολη – 541 24 Θεσσαλονίκη
Τηλ./φαξ: 2310 997580
e-mail: akesidou@edlit.auth.gr

Οι σχολικές μονάδες καλούνται σήμερα να συμπεριλάβουν στη φιλοσοφία, το προφίλ και το πρόγραμμα σπουδών τους παιδαγωγικές αρχές, στόχους και πρακτικές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, προκειμένου να προετοιμάσουν τους μαθητές με επιτυχία ενόψει των προκλήσεων που θέτει η πολυπολιτισμική κοινωνία. Θεωρώντας τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία ως ευτυχή συγκυρία και εμπλουτισμό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση επιδιώκει να συμβάλει στην αξιοποίηση του δυναμικού όλων των μαθητών που φοιτούν στο πολυπολιτισμικό σχολείο, γηγενών, παλινοστούτων και αλλοδαπών. Η εισήγηση έχει ως στόχο την αποσαφήνιση του όρου «διαπολιτισμική εκπαίδευση» μέσα από τη συζήτηση των βασικών θεωρητικών της αρχών και πρακτικών, με τις οποίες επιδιώκεται η βελτίωση των επιδόσεων και η ανάπτυξη της «διαπολιτισμικής δεξιότητας» στους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Βιβλιογραφία

Γιότοβος, Αθανάσιος (2003), *Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής*, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Δαμανάκης, Μιχάλης (επιμ.) (2000), *Η εκπαίδευση των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική προσέγγιση*, Αθήνα: Gutenberg.

Dietrich, Ingrid (2006), «*Παιδεία και πολυπολιτισμικότητα- η μεταβολή των αιτημάτων προς τα σχολεία*», στο: Χατζηδήμου, Δ./ Χ. Βιτσιλάκη (επιμ.), *Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας*, Πρακτικά ΙΑ' Διεθνούς Συνεδρίου, Ρόδος 21, 22 και 23 Οκτωβρίου 2005, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 45-60.

EMIL (2006), Η διαπολιτισμική δεξιότητα για τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ασκήσεις, Ευρωπαϊκό πρόγραμμα για τη διαπολιτισμική μάθηση στη βασική εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Άγκυρα/ Μπρίστολ/ Μόναχο/ Σόφια/ Θεσσαλονίκη: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σωκράτης/ Κομένιος 2.1.

Κεσίδου, Αναστασία (2004), «Διαπολιτισμική εκπαίδευση: στόχοι και πρακτικές». Στο: Εταιρεία Επιστημών Αγωγής Δράμας (επιμ.) Προγράμματα Διδασκαλίας στην Εκπαίδευση των Βαλκανικών Χωρών, Πρακτικά 1^{ου} Βαλκανικού Συνεδρίου, 75-83.

Μάρκου, Γεώργιος (1997^α), Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Ελληνική και διεθνής εμπειρία, Αθήνα: Ηλεκτρονικές τέχνες.

Νικολάου, Γιώργος (2000), Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Νικολάου, Γιώργος (2005), Διαπολιτισμική διδακτική. Το νέο περιβάλλον, διδακτικές αρχές, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τσιάνιαλος, Γιώργος (2000), Οδηγός αντιρατσιστικής εκπαίδευσης, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Φραγκουδάκη, Άννα/ Δραγώνα, Θάλεια (επιμ.) (1997), «Τι είν' η πατρίδα μας;» Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

**Εκπαιδευτικές πολιτικές διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας στην
Ευρώπη και τον κόσμο**

**Γιώργος Νικολάου
Επίκουρος Καθηγητής
Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής**

**Σχολή Επιστημών Αγωγής
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Εργαστήριο Μελετών Απόδημου Ελληνισμού
& Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πανεπιστημιούπολη Δουρούτης
45 110 Ιωάννινα
τηλ. +30 26510 95736
Fax +30 26510 95832
e-mail gnikolau@cc.uoi.gr**

Αν για την Ελλάδα η αθρόα είσοδος των αλλοδαπών μεταναστών ήταν η ευκαιρία για να ανοίξει ο επιστημονικός διάλογος για τη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας, τα μεγάλα ευρωπαϊκά κράτη, καθώς και οι Η.Π.Α., ο Καναδάς και η Αυστραλία έχουν εδώ και χρόνια ασχοληθεί με το εν λόγω ζήτημα και έχουν διαμορφώσει διάφορες εκπαιδευτικές πολιτικές για την αντιμετώπισή του. Είναι φυσικό οι πολιτικές αυτές να διαφοροποιούνται μεταξύ τους ανάλογα με το πολιτικό, πολιτισμικό και οικονομικό πλαίσιο της κάθε χώρας και υπό την έννοια αυτή η μελέτη της αποκτηθείσας εμπειρίας μπορεί να θεωρηθεί ως εξαιρετικά χρήσιμη, όχι γιατί κάποιος θα μπορούσε να «αντιγράψει» ένα μοντέλο που έχει χρησιμοποιηθεί αλλού, αλλά γιατί με τον τρόπο αυτό αποδεικνύεται ότι δεν υπάρχουν «έτοιμες συνταγές» διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας και ότι οι μεγάλες κοινωνικές ανακατατάξεις που προκύπτουν από τις μεταναστευτικές κινήσεις των πληθυσμών έχουν τη δική τους δυναμική, η οποία διαμορφώνει διαφορετικά, κάθε φορά, χαρακτηριστικά, τα οποία ενίοτε είναι απρόβλεπτα.

Κατά συνέπεια, αν δεν μπορούμε να γενικεύσουμε εύκολα ως προς τις «καλές πρακτικές» των άλλων, μπορούμε οπωσδήποτε να αποφύγουμε λάθη και παραλείψεις, τα οποία παρατηρήθηκαν σε καταστάσεις ανάλογες. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις η μελέτη των διαφόρων εκπαιδευτικών πολιτικών για την αντιμετώπιση της ετερότητας αποκτά τη δική της ιδιαίτερη αξία, η οποία

αρδεύεται από την επιστημολογική υπόσταση του κλάδου της Συγκριτικής Παιδαγωγικής και η οποία πρωτίστως είναι η κατανόηση του άλλου (στην προκειμένη περίπτωση της άλλης χώρας) διαμέσου της μελέτης των εκπαιδευτικών της επιλογών.

Τέλος, δε θα πρέπει να παραβλέπουμε ότι υπάρχουν χώρες (όπως η Γερμανία) οι οποίες είναι «ζωντανά εργαστήρια» εφαρμογής εκπαιδευτικών πολιτικών για τη διαχείριση της ετερότητας, πολιτικών οι οποίες μεταβάλλονταν ανάλογα με τις κοινωνικές, πολιτικές, εκπαιδευτικές και δημογραφικές ανακατατάξεις και των οποίων η μελέτη έχει να μας διδάξει πάρα πολλά.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Γκόβαρης, Χ., Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Ατραπός, Αθήνα, 2001.

Γκότοβος, Α. Εκπαίδευση και ετερότητα, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002

- Γκότοβος, Α. και Μάρκου, Γ. (2003), Παλινοστούντες και αλλοδαποί μαθητές στην ελληνική εκπαίδευση, Αθήνα: ΙΠΟΔΕ

- Δαμανάκης Μ., (επιμέλεια): Η εκπαίδευση των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Gutenberg, Αθήνα 1995.

- Κόνιορδος, Μ. (1994), 'Απασχόληση και ελληνική μεταναστευτική πολιτική', στο Θεοδωρόπουλος Χρ. και Συκιώτου Α. (επ.), Η προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους: Η διεθνής και η εθνική διάσταση, Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», σ. 167-174

- Μπέργκερ Τ. - Μορ Τ. (1979), Ο έβδομος άνθρωπος. Η ιστορία του μετανάστη εργάτη στην Ευρώπη, Αθήνα: Καστανιώτης

- Νικολάου, Γ. Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον – βασικές αρχές. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2005

- Νικολάου, Γ. Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Από την ομοιογένεια στην πολυπολιτισμικότητα. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000.

- Νικολάου, Γ., «Μεθοδολογικές παρεμβάσεις, διαπολιτισμικής προσέγγισης, στο χώρο του Σχολείου. Δουλεύοντας με τις αναπαραστάσεις», 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, Αθήνα, Μάιος 2002.

- Νικολάου, Γ. «Το Σχολείο Αρμενοπαίδων «Κυανούς Σταυρός»: Ένα παράδειγμα διγλωσσης εκπαίδευσης», στην Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, τ. 16, Ιωάννινα 2003, 177-200

- Παπαδημητρίου, Ζ. «Ο ευρωπαϊκός ρατσισμός», Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2000.

- Φραγγοδάκη Ά. - Δραγώνα Θ. (επιμ.), «Τι είν' η πατρίδα μας;»-Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997.
- Tressou, E. and Mitakidou, C. (1997), 'Educating Pontian Immigrants in Greece: Successes and failures', in Swadener, E.B. and Bloch, M.N., Early Education and Development, 8/3
- Ward, Colleen and Anthony Kennedy. "The Measurement of Sociocultural Adaptation." International Journal of Intercultural Relations, Vol. 23, No 4, 1999. Pp. 659 - 677

Εμπειρίες από την εκπαίδευση στην Αλβανία, τη Ρωσία και τη Γεωργία

Θεοδόσιος Αγγελόπουλος, Εκπαιδευτικός - Φυσικός

Λιρίκα Ζήκα, Εκπαιδευτικός - Βιολόγος

Άννα Καπία-Σαμαρά, Εκπαιδευτικός - Φιλολόγος

Σβετλάνα Λαβάσα, Εκπαιδευτικός - Μαθηματικός

Η πολυπολιτισμικότητα του ελληνικού σχολείου φέρνει στο φως νέες ανάγκες για πληρέστερη πληροφόρηση των εκπαιδευτικών σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό σύστημα και τη σχολική πραγματικότητα των χωρών προέλευσης των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών και των γονέων τους. Εικόνες, προσδοκίες και εμπειρίες που φέρουν οι μαθητές ή οι γονείς τους προσδιορίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και το ελληνικό σχολείο.

Η θεματική αυτή ενότητα θα παρουσιάσει το εκπαιδευτικό σύστημα και τη σχολική ζωή στην Αλβανία και σε χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Εκπαιδευτικοί με εμπειρία του συστήματος εκπαίδευσης στις χώρες προέλευσης θα αναπτύξουν θεματικές, όπως το εκπαιδευτικό σύστημα στην Αλβανία και στην πρώην Σοβιετική Ένωση, η οργάνωση και οι δομές του σχολικού προγράμματος, η ζωή στο σχολείο, οι σχέσεις μεταξύ γονέων, εκπαιδευτικών και μαθητών κτλ. Θα ακολουθήσει συζήτηση.